

Младен Лишанин*
Институт за политичке студије, Београд

СПОЉНА ПОЛИТИКА У КАМПАЊИ ЗА ПАРЛАМЕНТАРНЕ ИЗБОРЕ У СРБИЈИ 16. МАРТА 2014. ГОДИНЕ**

Сажетак

У чланку се истражује положај спољнополитичких тема у предизборној кампањи за ванредне парламентарне изборе у Србији, одржане 16. марта 2014. године. Применом компаративне методе и анализе садржаја, аутор класификује политичке партије према њиховом спољнополитичком опредељењу и утврђује место спољнополитичких тема у предизборном али и општем дискурсу српске политичке сцене.

Околности расписивања парламентарних избора, углавном везане за борбу за превласт унутар претходне владајуће коалиције, наметнуле су (скромну) позицију спољне политике у изборној кампањи. Овакав исход може се сматрати делимичним узроком изборних резултата и потоњег распореда политичких снага у Србији.

Главни налази аутора јесу: 1) померање приступа најважнијих политичких партија у правцу спољнополитичког консензуса (пре свега у погледу питања приступања Европској унији и косовског питања); 2) наставак тренда умањења присуства и значаја спољнополитичких тема у односу на раније изборне циклусе.

Кључне речи: Србија, спољна политика, избори, предизборна кампања, политичке партије.

---

* Истраживач приправник

** Овај рад је настао у оквиру научног пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

ИЗБОРНИ ЦИКЛУСИ И СПОЉНА ПОЛИТИКА

Модерна политичка пракса је несумњиво показала да постоји значајан међусобни утицај изборних циклуса и предизборних кампања као њиховог интегралног дела са једне стране и процеса креирања и реализације спољне политике са друге стране.¹⁾ Било да је реч о покушајима да се спољнополитичке теме искористе за мобилизацију бирачког тела, да се изборни процес употреби за одвраћање пажње од контроверзних спољнополитичких потеза или да се за исте такве потезе на изборима затражи пун легитимитет, повратна спрега између ових процеса увек је присутна у већој или мањој мери. Чак и онда када усмереност пажње грађана на економска и социјална питања помера спољнополитичке проблеме изван фокуса (пред)изборног такмичења, што је често случај у постхладноратовском свету, спољна политика врши барем посредан утицај на изборни процес и свакако доприноси његовом тумачењу, ако не увек и његовим резултатима.

Неспорно значајна улога политичких партија као спољнополитичких актера, нарочито у фази и подфазама креирања спољне политике,²⁾ још је израженија током (пред)изборних периода. Главни узрок овоме није промена формалног положаја политичких странака као спољнополитичких актера,³⁾ већ њихов суштински другачији утицај и функција у друштвеном и политичком систему у односу на „редовне“ прилике – између два изборна циклуса. Један од централних разлога за то јесте повећано присуство политичких странака у медијима⁴⁾ у оквиру предизборне кампање и могућност

- 1) О међусобним утицајима спољне политике са једне и изборних циклуса и унутрашње политике у целини са друге стране видети: Alex Mintz and Karl DeRouen Jr.: *Understanding Foreign Policy Decision Making*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, стр. 132-136.
- 2) Младен Лишанин: „Нормативни vs. Стварни модел креирања и реализације спољне политике у политичком систему Србије [1]“, *Српска политичка мисао* 30(4), 2010, стр. 133-136; Лишанин, Младен: „Нормативни vs. Стварни модел креирања и реализације спољне политике у политичком систему Србије [2]“, *Српска политичка мисао* 31(1), 2011, стр. 193; Steven L. Lamy, John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens: *Introduction to Global Politics*, Oxford University Press, New York, NY, 2011, pp. 139-142.
- 3) О партијском систему Србије видети: Јовановић, Милан Н.: *Политичке институције у политичком систему Србије*, Институт за политичке студије, Београд, 2008, стр. 109-128.
- 4) О улози медија и јавног мњења у спољнополитичком процесу, видети: Piers Robinson: “The role of media and public opinion”, in: Smith, Steve; Hadfield, Amelia and Dunne, Tim (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2008, pp. 137-152.

да се на тај начин утиче на јавно мњење: актуелизацијом извесних спољнополитичких питања, одвраћањем пажње јавности са неких других, или једноставно манипулацијом спољнополитичким проблемима у сврху мобилисања бирачког тела.

У наредним деловима рада биће истражено да ли је, на који начин и у којој мери, спољна политика била елемент предизборног процеса, а када је реч о ванредним парламентарним изборима у Србији 16. марта 2014. године.

КОНТЕКСТ РАСПИСИВАЊА ВАНРЕДНИХ ПАРЛАМЕНТАРНИХ ИЗБОРА У СРБИЈИ 2014. ГОДИНЕ

Након избора одржаних 6. маја 2012. године, Српска напредна странка је, са својом коалицијом, освојила власт преузевши је од Демократске странке. Социјалистичка партија Србије одлучила је да, за разлику од 2008. године када је направила коалицију са Демократском странком, овог пута предност да Српској напредној странци. Подстицај за овакву одлуку дали су резултати председничких избора, одржаних такође у мају, на којима је кандидат Српске напредне странке, Томислав Николић, поразио кандидата Демократске странке, Бориса Тадића.⁵⁾

Резултати ових избора (видети *Табелу 1*) били су такви да је Социјалистичка партија Србије стекла велики уцењивачки потенцијал, будући да је било ком од два велика блока била неопходна као други партнер за формирање парламентарне већине.⁶⁾ Отуда није било велико изненађење што је Ивица Дачић, председник Социјалистичке партије Србије и носилац изборне листе Социјалистичке партије Србије – Партија уједињених пензионера Србије – Јединствена Србија, изабран за председника нове владе, иако са свега 14,51% подршке бирача при излазности од 57,77%. Александар Вучић, председник Српске напредне странке након што је Томислав Николић напустио ову функцију ради обављања председничке дужности, постао је министар одбране и први потпредседник владе, уз функцију шефа Бироа за координацију служби безбедности.

5) Марко, Пејковић: „Председнички избори у Србији 2012. године“, *Српска политичка мисао*, vol. 38, 4/2012, Институт за политичке студије, Београд, стр. 49-65.

6) Јовановић, Милан: „Парламентарни избори у Србији 2012. године – резултати и политичке последице“, *Српска политичка мисао*, vol. 38, 4/2012, Институт за политичке студије, Београд, стр. 11-32.

Табела 1.

Резултати парламентарних избора у Србији 2012. године⁷⁾

Изборна листа	Број гласова	Процент гласова	Број мандата
Покренимо Србију – Томислав Николић	940.659	24,04%	73
Избор за бољи живот – Борис Тадић	863.294	22,06%	67
СПС-ПУПС-ЈС – Ивица Дачић	567.689	14,51%	44
Демократска странка Србије – Војислав Коштуница	273.532	6,99%	21
Преокрет – Чedomир Јовановић	255.546	6,53%	19
Уједињени региони Србије – Млађан Динкић	215.666	5,51%	16
Мањинске странке	157.313	4,03%	10

На међународном плану, ова влада је имала изазове преговора о тзв. нормализацији односа са Косовом и Метохијом и отварања преговора о приступању Европској унији. Када је 19. априла 2013. потписан Бриселски споразум између српског премијера Дачића и председника владе самопроглашеног Косова, Хашима Тачија, и након што је 28. јуна исте године Европски савет саопштио да ће преговори о приступању Србије Европској унији отпочети најкасније у јануару 2014. године, енергија политичких актера почела је у све већој мери да се усмерава на политичке борбе унутар владајуће коалиције. Полуге моћи којима је располагао први потпредседник владе далеко су надилазиле његову формалну функцију. У тим околностима, упркос чињеници да је влада, чак и након што су је напустили Уједињени региони Србије, имала стабилну већину, разлози унутар-коалиционе борбе за превласт и тежње за пуним легитимитетом превагнули су над разлозима политичке стабилности. Избори су расписани 29. јануара, осам дана након одржавања прве међувладине конференције Србије и Европске уније.

Након ових избора, Српска напредна странка је освојила апсолутну већину (158 од 250) посланичких места у Народној скупштини Републике Србије (видети *Табелу 2*). Захваљујући расцепу у Демократској странци, као и чињеници да је Српска напредна странка привукла велики број ранијих гласача готово свих осталих

7) Према: Републички завод за статистику: *Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије; за председника Републике Србије*, Београд, мај. 2012. године.

партија, Социјалистичка партија Србије је постала друга по снази политичка снага у земљи – упркос значајно мањем броју освојених гласова у односу на претходне изборе. Иако у могућности да самостално формира владу, Српска напредна странка је позвала на сарадњу Социјалистичку партију Србије и Савез војвођанских Мађара, обезбедивши на тај начин подршку више од две стотине посланика у Народној скупштини. Влада на челу са Александром Вучићем формирана је 27. априла 2014. године. Дотадашњи председник владе, Ивица Дачић, постао је први потпредседник нове владе и министар спољних послова. Питање легитимитета је на овај начин коначно затворено, а простор за унутар-коалициона превирања значајно сужен.

Табела 2.

Резултати парламентарних избора 2014. године⁸⁾

Изборна листа	Број гласова	Процент гласова	Број мандата
Александар Вучић – Будућност у коју верујемо	1.736.920	48,35%	158
Ивица Дачић – СПС-ПУПС-ЈС	484.607	13,49%	44
Са Демократском странком за демократску Србију	216.634	6,03%	19
Борис Тадић - НДС	204.767	5,70%	18
Мањинске странке	134.752	3,76%	11

СПОЉНА ПОЛИТИКА У КАМПАЊИ ЗА ВАНРЕДНЕ ПАРЛАМЕНТАРНЕ ИЗБОРЕ У СРБИЈИ 2014. ГОДИНЕ

Спољна политика, онако како је формулисана програмима политичких партија, представља интегрални део јавних политика⁹⁾ које у процесу изборног надметања међусобно конкуришу за будући статус званичне државне политике. Као таква, увек је у већој или мањој мери присутна као саставни део предизборних кампања.¹⁰⁾ Околности које одређују степен присуства спољнополитичке

8) Према: Републички завод за статистику [online]: *Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије одржани 16. марта 2014. године*, доступно на: http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/Izbori/izbori2014/Tabela2_1.pdf [приступљено 21.05.2014.]

9) Michael E. Kraft and Scott R Furlong: *Public Policy: Politics, Analysis and Alternatives, 3rd Edition*, CQ Press, Washington, D. C., 2009, pp. 382-417.

10) Ана Стојиљковић: „Спољна политика и политички систем – има ли политика у изборним кампањама?“, у: Зоран Стојиљковић, Душан Спасојевић, Јелена Лончар и Ана

проблематике у политичком животу уопште и у предизборним кампањама посебно, везане су пре свега за спољнополитички положај државе у датом тренутку,¹¹⁾ али и за питање кључних политичких расцепа (линија поделе) међу актерима друштвеног система.

Кампања за изборе 2014. године показала је наставак тренда умањења значаја спољнополитичких тема, започетог још 2008. године. Наиме, расцепом у Српској радикалној странци и формирањем Српске напредне странке у јесен 2008. године, дошло је до значајног проширења проевропског консензуса међу кључним странкама у политичком систему. Након избора 2012. године, проевропске партије имале су 229 посланичких места у Народној скупштини (уз Демократску странку Србије као једини изузетак, након што је Српска радикална странка по први пут у својој историји остала испод цензуса). Такође, релаксација односа са Косовом и Метохијом (односно, таква перцепција односа од стране већине бирача) након бриселских преговора под руководством влада Мирка Цветковића и Ивице Дачића, померила је косовски проблем даље изван фокуса бирачког тела.

Истраживање јавног мњења спроведено крајем 2013. године, један месец пре расписивања избора, показало је да нико од грађана (0% – *sic!*) није идентификовао нити проблем Косова и Метохије, нити питање односа са Европском унијом као један од главних проблема са којима се Србија суочава.¹²⁾

Политичке странке и њихове руководеће структуре биле су добро упознате са оваквим расположењем бирачког тела и највећег дела јавног мњења. Из тог разлога, спољнополитичке теме су окупирале једва неколико процената укупног медијског простора и времена током предизборне кампање, што је могуће утврдити увидом у архиве медијских кућа за период 30. јануар – 14. март 2014. године.¹³⁾ Чак ни формални напредак у виду отпочињања приступ-

---

Стојиљковић: *Јавне политике у изборној понуди: избори и формирање власти у Србији 2012. године*, Фондација Конрад Аденауер, Београд, 2012, стр. 31-49.

11) Лишанин, Младен: „Спољнополитички приоритети Србије“, *Политичка ревија* 31(1), 2012, стр. 201-212.

12) Као кључни проблеми, идентификовани су: незапосленост (43%), сиромаштво (18%) и корупција (12%). За детаљан извештај видети: Центар за слободне изборе и демократију – Програм Уједињених нација за развој: *Став грађана Србије према корупцији – истраживање јавног мњења*, Београд, децембар 2013, стр. 9.

13) Односно, од расписивања избора и формалног почетка кампање до почетка предизборне тишине. Архиве доступне на: *Политика [online]*: <http://www.politika.rs>; *Вечерње новости [online]*: <http://www.novosti.rs>; *Данас [online]*: www.danas.rs; Блиц [online]: <http://www.blic.rs>

них преговора са Европском унијом није у већој мери коришћен као предизборни адут (што није био случај у ранијим циклусима, након добијања Студије о изводљивости, потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању или добијања статуса кандидата за чланство у Европској унији). Уместо тога, а у складу са преференцијама већине бирачког тела исказаним кроз истраживања јавног мњења (од којих су нека, наравно, била наручивана од самих политичких странака за потребе формулисања предизборних платформи), предизборном кампањом како владајућих, тако и опозиционих странака, у потпуности су доминирале социјално-економске теме. Један од доказа да грађани нису у већој мери препознали спољнополитичка питања као кључна, јесте и чињеница да су испод цензуса остале једине две изборне листе које су ову проблематику ставиле у центар својих предизборних кампања: Демократска странка Србије (са својим радикалним евроскептицизмом) и Српска радикална странка (у савезу са десничарским покретима *Образ* и *Наши*, а под слоганом „И Косово и Русија“).

Када је, пак, реч о спољнополитичким оријентацијама партија у предизборној кампањи за изборе 16. марта, у оним ретким тренуцима када спољна политика јесте била у фокусу, може се рећи да су оне осликавале општу линију подела у српској политици¹⁴⁾ и кретале се дуж осе прозападно – политички неутрално – происточно спољнополитичко опредељење (видети *Табелу 3*). Странке које су учествовале на изборима а имају радикално прозападно (подразумевајући чланство у НАТО) или радикално происточно (политичко-безбедносна интеграција са Руском Федерацијом), нису прешле цензус. То је, у првом случају, Либерално-демократска партија, а у другом Српска радикална странка. Демократска странка Србије која са својом платформом политичке неутралности Србије, заступа ипак политику суштинског ослоњања на Руску Федерацију, пре свега у економском, енергетском али и политичком домену, такође је остала испод цензуса.

Када је реч о чланству у НАТО, ову опцију заступају неке фракције унутар Демократске странке и њен мањи коалициони партнер, Нова странка бившег премијера Србије Зорана Живковића. Политику „балансирања између истока и запада“ заступају

---

www.blic.rs; B92 [online]: <http://www.b92.net>; Радио-телевизија Србије [online]: <http://www.rts.rs>.

14) О другим линијама подела међу политичким странкама у Србији, видети: Дијана Вукмановић: *Идеологија политичких партија у Србији и Црној Гори крајем XX века*, Институт за политичке студије, Београд, 2011.

Српска напредна странка и Социјалистичка партија Србије, уз напомену да је СНС нешто више прозападно а СПС нешто више проруски оријентисана. Још увек нису сасвим јасне спољнополитичке позиције новоформиране Нове демократске странке бившег председника Србије, Бориса Тадића, мада се чини да су блиске позицијама Српске напредне странке. Уједињени региони Србије, као конгломерат великог броја регионалних странака са различитим политичким програмима, најпре би се могао позиционирати између Српске напредне странке и Демократске странке. На изборима 16. марта УРС су такође остали испод цензуса.

Табела 3:

Спољнополитичке оријантације политичких странака у Србији

Радикално прозападно опредељење	Политика балансирања	Радикално происточно опредељење
ЛДП → ДС/НОВА → НДС → СНС → СПС → ДСС → СРС		

ПОВРАТАК СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ?

Да ли је, и под којим условима, могућ „повратак“ спољне политике у жижу политичког живота у Србији. Чињеница је да одсуство спољне политике из предизборне кампање за изборе 16. марта представља наставак раније започетог тренда, али је чињеница и да се у држави са турбулентним спољнополитичким положајем попут Србије¹⁵⁾ спољна политика не може трајно држати изван попришта политичког надметања.

Може се тврдити да ће се повратак спољне политике у политичку арену догодити уз испуњење двају услова (засебно или, још вероватније, кумулативно):

- 1) Утицај спољних фактора: евентуални застој у европским интеграцијама (потенцијално узрокован напетости између

15) О детерминантама спољне политике видети: Велибор Гавранов и Момир Стојковић: *Међународни односи и спољна политика Југославије*, Савремена администрација, Београд, 1972, стр. 237-240.

- процеса приступања и одређивања коначног статуса Косова и Метохије¹⁶⁾ или „замором проширења“ Европске уније);
- 2) Утицај унутрашњих фактора: јачање и консолидација било евроскептичке или радикално прозападне опозиције која би у измењеним околностима могла да упути изазове преовлађујућој спољнополитичкој концепцији.¹⁷⁾

Готово је сигурно да до испуњења ових услова, тј. до наступања наведених фактора не може да дође у најкраћем року. Међутим, већ у средњорочној а посебно дугорочној перспективи, а у условима политичких турбуленција карактеристичних за српско друштво, може се очекивати повратак спољне политике као теме и оквира за политичко надметање, изборно или неко друго.

ЛИТЕРАТУРА

- Вукомановић, Дијана: *Идеологија политичких партија у Србији и Црној Гори крајем XX века*, Институт за политичке студије, Београд, 2011.
- Гавранов, Велибор и Стојковић, Момир: *Међународни односи и спољна политика Југославије*, Савремена администрација, Београд, 1972.
- Јовановић, Милан Н.: *Политичке институције у политичком систему Србије*, Институт за политичке студије, Београд, 2008.
- Јовановић, Милан: „Парламентарни избори у Србији 2012. године – резултати и политичке последице“, *Српска политичка мисао*, vol. 38, 4/2012, Институт за политичке студије, Београд, стр. 11-32.
- Kegley, Charles W. and Blanton, Shannon L.: *World Politics: Trend and Transformation, 13th Edition*, Wadsworth, Boston, MA, 2011.
- Kraft, Michael E. and Furlong, Scott R.: *Public Policy: Politics, Analysis and Alternatives, 3rd Edition*, CQ Press, Washington, D. C., 2009.
- Lamy, Steven L.; Baylis, John; Smith, Steve and Owens, Patricia: *Introduction to Global Politics*, Oxford University Press, New York, NY, 2011.
- Лишанин, Младен: „Нормативни vs. Стварни модел креирања и реализације спољне политике у политичком систему Србије [1]“, *Српска политичка мисао* 30(4), 2010, стр. 127-152.

16) Лишанин, Младен: „Спољнополитички приоритети Србије“, *Политичка ревија* 31(1), 2012, стр. 206-208.

17) О спољашњим и унутрашњим факторима спољне политике видети: Kegley, Charles W. and Blanton, Shannon L.: *World Politics: Trend and Transformation, 13th Edition*, Wadsworth, Boston, MA, 2011, pp. 192-195.

- Лишанин, Младен: „Нормативни vs. Стварни модел креирања и реализације спољне политике у политичком систему Србије [2]“, *Српска политичка мисао* 31(1), 2011, стр. 187-208.
- Лишанин, Младен: „Спољнополитички приоритети Србије“, *Политичка ревија* 31(1), 2012, стр. 201-212.
- Mintz, Alex and DeRouen Jr., Karl: *Understanding Foreign Policy Decision Making*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Пејковић, Марко: „Председнички избори у Србији 2012. године“, *Српска политичка мисао*, *Српска политичка мисао*, vol. 38, 4/2012, Институт за политичке студије, Београд, стр. 49-65.
- Републички завод за статистику: *Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије; за председника Републике Србије*, Београд, мај 2012.
- Републички завод за статистику [online]: *Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије одржани 16. марта 2014. године*, доступно на: http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/userFiles/file/Izbori/izbori2014/Tabela2_1.pdf.
- Smith, Steve; Hadfield, Amelia and Dunne, Tim (eds.): *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- Стојиљковић, Зоран; Спасојевић, Душан; Лончар, Јелена и Стојиљковић, Ана: *Јавне политике у изборној понуди: избори и формирање власти у Србији 2012. године*, Фондација Конрад Аденауер, Београд, 2012.
- Центар за слободне изборе и демократију – Програм Уједињених нација за развој: *Став грађана Србије према корупцији – истраживање јавног мњења*, Београд, децембар 2013.

Mladen Lisanin

FOREIGN POLICY IN THE CAMPAIGN FOR MARCH 16 2014 PARLIAMENTARY ELECTION IN SERBIA

Resume

Modern political practice has shown a significant level of mutual influence between electoral cycles and campaigns on the one hand, and the processes of foreign policy ceation and realization on the other hand. The indisputably significant part of political parties as foreign policy actors is even more striking during the (pre)electoral periods. The purpose of the article is to show whether, in what way and to what extent was foreign policy an element of electoral process regarding the early elections in Serbia on May 16, 2014.

Elections were scheduled as a result of intra-coalition competition of the previous majority, as a means of gaining full legitimacy. The results saw previous first vice president Aleksandar Vucic become a president of the new government. During the campaign, foreign policy topics were very rarely exploited by the political parties. This corresponded perfectly with the majority of voters' opinion that foreign policy issues like the negotiations about the normalization of relations with Kosovo and Metohija or accession negotiations with the European Union were not the central problems to be dealt with.

The parties participating in the elections can be ranged from radically pro-Western to politically neutral to radically pro-Eastern (i.e. pro-Russian). The results saw both radically pro-Western (Liberal-Democratic Party) and radically pro-Eastern (Serbian Radical Party) parties stay below the electoral census. Moderate parties like Serbian Progressive Party and the Socialist Party of Serbia remained in power, extending their majority in the Parliament to around 200 of 250 seats.

Although the absence of foreign policy from the election campaign is a continuation of the trend that has begun in 2008, it is a fact that foreign policy issues cannot stay out of political focus for long, especially in a country with such a turbulent international position. The conditions to be fulfilled for foreign policy to return to the political stage can be identified as: 1) a potential deadlock in European integration process, as a result of its incompatibility with the process of determining the final status of Kosovo and Metohija or of the extension fatigue within the EU, or 2) the strengthening and consolidation of either Euro-skeptical or radically pro-Western opposition which could challenge the currently prevailing foreign policy concept.

Key words: Serbia, foreign policy, elections, election campaign, political parties.